

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
інституту інноватики,
природокористування та
інфраструктури
Василь БРИЧ

3/ * 08 2022 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
Інституту новітніх
освітніх технологій
Святослав ПИТЕЛЬ

3/ * 08 2022 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Микола ШИНКАРИК

3/ * 08 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ»

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 27 «Транспорт»

Спеціальність – 274 «Автомобільний транспорт»

Освітньо-професійна програма – «Автомобільний транспорт»

кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг, КПЗ (год.)	СРС (год.)	Разом (год.)	Екз. (сем.)
Денна	1	1	32	14	3	6	65	120	1
Заочна	1	1	8	4	-	-	108	120	2

Тернопіль – ЗУНУ
2022

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 27 «Транспорт» спеціальності 274 «Автомобільний транспорт», затвердженої Вченою радою Західноукраїнського національного університету, протокол № 9 від 15.06.2022 р.

Робочу програму склав доктор політичних наук, професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Лазарович М. В.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, протокол № 1 від 26.08.2022 р.

Завідувач кафедри,
кандидат історичних наук, доцент _____ Ірина НЕДОШИТКО

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 274 «Автомобільний транспорт», протокол № 1 від 26.08.2022 р.

Голова групи
забезпечення спеціальності,
доктор технічних наук, професор _____ Павло ПОПОВИЧ

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ»

1. Опис дисципліни «Історія та культура України»

Дисципліна «Історія та культура України»	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 4	Галузь знань – 27 «Транспорт»	Статус дисципліни – обов’язкова Мова навчання – українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність – 274 «Автомобільний транспорт»	Рік підготовки: <i>денна – 1</i> <i>заочна – 1</i> Семестр: <i>денна – 1</i> <i>заочна – 1</i>
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма – «Автомобільний транспорт»	Лекції: <i>денна – 32 год.</i> <i>заочна – 8 год.</i> Практичні заняття: <i>денна – 14 год.</i> <i>заочна – 4 год.</i>
Загальна кількість годин – 120	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Самостійна робота: <i>денна – 65 год.</i> <i>заочна – 108 год.</i> <i>Тренінг, КПЗ – 6 год.</i> Індивідуальна робота: <i>денна – 3 год.</i>
Тижневих годин: <i>денна – 8,</i> з них аудиторних – 3		Вид підсумкового контролю: <i>екзамен</i>

2. Мета і завдання вивчення дисципліни «Історія та культура України»

2.1. Мета вивчення дисципліни: поглибити, здобути в середній школі, знання студентів про минувшину українського народу, його державність, культуру, видатних особистостей, внесок у розвиток світової цивілізації; піднесення національної самосвідомості майбутніх спеціалістів, виховання у них патріотичних і морально-етичних переконань, відчуття причетності до тисячолітньої історії та культури України; формування навиків наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей історичного розвитку; навчання практичних навичок роботи з історичними джерелами й науковою літературою; вироблення умінь застосовувати набуті знання з історії та культури у повсякденній діяльності, для орієнтації в суспільно-політичному житті, оцінки суспільних явищ і подій.

2.2. Завдання вивчення дисципліни: визначити та дослідити закономірність і основні етапи становлення української державності та її культури від стародавніх часів до сучасності; з'ясувати основні історичні фактори, які вплинули на формування та зумовили культурні особливості й ментальність українців; прослідкувати історичні спроби українського народу утворити свою державу та проаналізувати причини невдач; розглянути основні форми й тенденції розвитку української культурної спадщини як цілісної системи в контексті європейської культурної традиції; використати історико-культурні надбання українського народу для формування національної свідомості майбутніх спеціалістів, відчуття причетності до тисячолітньої історії України, виховання в них національно-патріотичних переконань, готовності до участі в розбудові Української держави.

2.3. Найменування компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

ЗК 1. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 4. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 14. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни: Для засвоєння змісту дисципліни необхідними є знання, здобуті з історії України, української літератури, художньої культури (шкільний курс).

2.5. Програмні результати навчання:

РН 5. Розв'язувати задачі формування трудових ресурсів та професійного розвитку персоналу; виявляти резерви підвищення ефективності праці співробітників об'єктів автомобільного транспорту.

РН 6. Приймати ефективні рішення, аналізувати і порівнювати альтернативні варіанти з урахуванням цілей та обмежень, питань забезпечення якості, а також технічних, економічних, законодавчих та інших аспектів.

3. Програма дисципліни «Історія та культура України»

Змістовий модуль 1. Від початків Української державності до її занепаду. Витоки культури українського народу (первісна доба – XVIII ст.)

Тема 1. Формування державотворчих та культурних традицій на території України (від первісної доби до VIII століття).

*Предмет курсу «Історія та культура України», його сутність і завдання. «Історія України та української культури» як наука та навчальний предмет. Джерела та історіографія. Періодизація курсу. Україна – одна з колисок світової цивілізації, її невіддільна складова. Головні етапи генезу українського етносу. Українці – автохтонне (корінне) населення праукраїнських земель. Становлення і розвиток людського суспільства. Первісні поселення на території України. Давні форми релігійних вірувань. Хліборобські племена Трипільської культури, їх суспільний устрій, заняття, релігійний культ. Трипільська спадщина в історії українського народу. *Перші держави на українських землях. Кіммерійці, скіфи, сармати, їх розселення, суспільний устрій, господарство, воєнні походи. Античні міста-держави Північного Причорномор'я. Походження слов'ян та їх розселення на території України. Етногенез слов'янства, його поділ на групи. Антський племінний союз. Східнослов'янські племена і державно-племінні утворення VII–VIII ст. Заснування і розвиток Києва. Звичаї, вірування, побут східних слов'ян. Дохристиянські вірування та міфологічні уявлення слов'ян. Пантеон слов'янських богів. Збруцький ідол.**

Тема 2. Давньоукраїнська держава Русь, її політичний, соціально-економічний і культурний розвиток (IX – перша половина XIII ст.).

*Становлення централізованої держави на чолі з Києвом. Теорії походження Русі, її формування. Генеза понять «Русь», «Руська земля», «Київська Русь», «Україна». Варяги і норманська теорія. Внутрішня і зовнішня політика князів Олега й Ігоря. Княгиня Ольга та її реформи. Посилення військової могутності Русі за князя Святослава. Економічне, політичне і культурне піднесення Русі за князювання Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Хрещення Русі, його історичне значення та вплив на розвиток культури. Кирило-мефодіївська традиція київського християнства. Політика династичних шлюбів. Державний лад. Політичні ідеї мислителів Київської Русі. Ослаблення влади київських князів. *Причини, передумови, наслідки та особливості політичної роздробленості Київської держави. Зміна форми державного устрою. Виникнення нових політичних центрів. Перетворення в етнічній сфері. Монголо-татарська навала на українські землі. Культура Русі-України княжої доби (IX – перша половина XIV ст.). Християнські засади культури. Церкви й монастирі як осередки духовного життя. Розвиток писемності, шкільної освіти. Перекладна література. Оригінальна література. Літописання. Традиції**

давньоруського письменства. Сакральна архітектура та живопис. Софія Київська. Київська школа іконопису. Культ Богородиці в іконописі.

Тема 3. Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.).

Об'єднання українських земель у складі Галицько-Волинського князівства. Галицька земля, причини її економічного, політичного і культурного піднесення. Внутрішня і зовнішня політика Ростиславичів. Утворення Галицько-Волинського князівства. Соціальні відносини та політичне становище. Занепад княжої влади у першій третині XIII ст. Роль Данила Галицького у зміцненні української держави. Боротьба проти Золотої Орди. Галицько-Волинська держава наприкінці XIII – першій половині XIV ст. Князювання на Волині Василька Романовича та його сина Володимира. Правління Лева, Шварна і Мстислава Даниловичів. Король Русі та князь Володимиріі Юрій I. Утворення Галицької митрополії. Князювання Андрія і Лева Юрійовичів. Припинення династії Романовичів. Правління Юрія II Болеслава та Любарта-Дмитра. Загарбання українських земель Польщею, Угорщиною, Литвою, Молдавським князівством. Витоки та особливості культури Галицько-Волинського князівства. Освіта та писемність. Усна народна творчість. Галицько-Волинський літопис. Містобудування. Галицька архітектурна школа. Іконопис Галичини й Волині.

Тема 4. Україна в литовсько-польському контексті: від згасання державності до вільної козацької республіки Запорізька Січ (друга половина XIV – середина XVII ст.).

Литовсько-Руська держава. Характер литовської експансії. Утвердження Литви на українських землях. Формування, устрій та суспільно-політичні відносини Литовсько-Руської держави. Кревська унія, її причини і наслідки. Боротьба за збереження автономії українських земель у складі Великого князівства Литовського у XV ст. Польська експансія на українські землі в другій половині XIV – середині XVII ст. Політика Польщі на західноукраїнських землях. Люблінська унія, її суть і наслідки. Україна в складі Речі Посполитої, її адміністративно-територіальний устрій. Кріпацтво. Боротьба українського народу проти польсько-шляхетської експансії. Національний та релігійний рух в Україні. Братства та захист ними прав українського населення. Навчальні заклади. Книгодрукування. Берестейська церковна унія, її причини і наслідки. Греко-католицька церква у першій половині XVII ст. Місце української православної церкви в політичному житті України. Сутність, причини і передумови зародження українського козацтва. Реєстрове козацтво. Запорізька Січ, її адміністративно-політичний устрій, заняття, звичаї, зовнішня політика. Козацтво як явище української культури. Вплив козацтва на ментальність українського народу. Боротьба з турецько-татарською експансією. Сухопутні і морські походи запорожців. П. Конашевич-Сагайдачний, його політична, військова та просвітницька діяльність. Козацько-селянські повстання кінця XVI – першої половини XVII ст., їх причини і наслідки. Ординація Війська

Запорізького реєстрового. *Культура України середини XIV – першої половини XVII ст.* Освіта і наука. Острозький та Києво-Могилянській колегіуми. Братські школи. Перші друкарні. І. Федорович (Федоров). Література. Музика. Різьбярство і скульптура. Монументальне фрескове мистецтво. Живопис. Вплив європейського Відродження на розвиток української культури.

Тема 5. Українські національно-визвольні змагання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького (1648–1657 рр.).

Причини, передумови та характер національно-визвольних змагань українців. Б. Хмельницький. *Перші перемоги.* Битви під Жовтими Водами, Корсунем, Пилявцями. Похід на західноукраїнські землі. Ліквідація польсько-шляхетського режиму в Україні. Українсько-польське перемир'я та його причини. Зміни в соціально-економічних відносинах. Становлення державної ідеї, її основні принципи. *Воєнні дії між Україною та Польщею в 1649–1653 рр.* Збаразько-зборівська кампанія. Відновлення державності України. Адміністративно-територіальний устрій та органи влади Української держави. Збройні сили. Дипломатична діяльність. Похід на Молдавію. Битва під Берестечком. Білоцерківська угода і обмеження влади гетьмана. Битва під Батогом. Жванецька кампанія. *Українсько-московський договір та його реалізація в 1654–1657 рр.* Переяславська Рада та ставлення до неї різних суспільних верств і церкви в Україні. Березневі статті 1654 р., їх суть та наслідки. Вхід України під протекторат Московської держави. Відновлення війни з Польщею. Визвольний похід на західноукраїнські землі та його невдача. Віленське перемир'я. Загострення відносин з Москвою. Створення нової антипольської коаліції, її початкові успіхи та крах. Місце України в міжнародних відносинах Європи часів Б. Хмельницького.

Тема 6. Українська держава на завершальному етапі національної революції (1657–1686 рр.).

Загострення кризи української державності у 1657–1663 рр. Скасування принципу спадковості гетьманства. Основні напрямки державної політики гетьмана І. Виговського. Переяславські статті гетьмана Ю. Хмельницького і обмеження Української державності. Московсько-польська війна. Чуднівський договір. *Розчленування України на Лівобережну та Правобережну.* Україна у політичних планах Московії, Польщі, Туреччини. Боротьба старшинських угруповань за владу. Руїна Правобережжя та її причини. Гетьман П. Тетеря. Чорна рада. Московські статті гетьмана І. Брюховецького. Посилення впливів Московії на українську державну політику. Андрусівське перемир'я – змова Московської держави з Польщею про поділ України. *Боротьба гетьмана П. Дорошенка за незалежність і територіальну цілісність Української держави.* Гетьмани Д. Многогрішний, П. Суховій, М. Ханенко. Острозька угода. Зближення з Туреччиною. Бучацька угода та її наслідки. «Князь Сарматії та України, володар Війська Запорізького» Ю. Хмельницький. Бахчисарайське перемир'я. «Вічний мир» і закріплення поділу України. Занепад державності у Правобережній Україні і її перехід під владу Речі Посполитої.

Тема 7. Україна в умовах підмосковської автономної державності та польського наступу (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.).

Становлення Гетьманщини. Гетьманство Д. Многогрішного. Глухівські статті. Захист державних інтересів України. Обрання гетьманом І. Самойловича. Конотопські статті. «Великий згін». Кримський похід 1687 р. Коломацькі статті. Гетьман І. Мазепа, його соціальна та культурно-просвітницька діяльність. Північна війна та Україна. Гетьман у вигнанні П. Орлик, його «Конституція» та державницька діяльність. *Посилення наступу російського царизму на автономний устрій України, його остаточна ліквідація.* Обрання гетьманом І. Скоропадського. Решетилівські статті. Утворення Малоросійської колегії. Наказний гетьман П. Полуботок. Боротьба старшини за відновлення гетьманства. Зміцнення української державності за гетьманування Д. Апостола. «Рішительні пункти». Впровадження «Правління Гетьманського Уряду». Тимчасове відновлення гетьманського правління. Гетьман К. Розумовський. Остаточна ліквідація Катериною II гетьманства і відновлення Малоросійської колегії. Зруйнування Запорізької Січі, його причини і наслідки для українського народу. Скасування російським урядом рештків автономних прав Гетьманщини. Запровадження кріпацтва. *Суспільно-політичне становище Слобідської, Південної, Правобережної та Західної України.* Культура України у другій половині XVII – XVIII ст. Освіта. Києво-Могилянська академія. Література. Козацькі літописи. Г. Сковорода. Книгодрукування. Музика і театр. Архітектура та образотворче мистецтво. «Козацьке бароко». Бароко на західноукраїнських землях.

Змістовий модуль 2. Україна від імперського поневолення до відновлення національної державності та культурного будівництва (кінець XVIII – перша третина XXI ст.).

Тема 8. Суспільно-політичне та національно-культурне становище українців під владою Російської імперії наприкінці XVIII – на початку XX ст.

Підросійська Україна наприкінці XVIII – першій половині XIX ст.: суспільно-політичне та економічне становище. Поділи Речі Посполитої та розчленування українських земель між Росією й Австрією. Адміністративно-територіальний устрій. Політичний та національний гніт українського народу. Загострення соціальних суперечностей. Антикріпосницька боротьба в Україні. *Початки національного відродження.* Роль української інтелігенції в зростанні національної свідомості в Наддніпрянській Україні. Герольдія. «Історія Русів». Масонство. Поширення декабристського руху в Україні. Утворення Кирило-Мефодіївського товариства, його програмні ідеї та діяльність. Т. Шевченко в національно-визвольному русі. *Україна в умовах російських реформ другої половини XIX ст.* Скасування кріпосного права в Наддніпрянській Україні. *Український національний рух у 1860–1890-ті роки.* Перший український часопис «Основа». Виникнення громад та їхня культурно-освітня діяльність в другій половині XIX ст. Валуєвський циркуляр. «Старогромадівці». Південно-

Західний відділ Російського географічного товариства. Репресії проти українства. Емський указ. Українська політична еміграція. М. Драгоманов. Радикалізація українського руху. Марксистські гуртки та їх ставлення до «українського питання». «Братство тарасівців», його роль у розвитку українського національного визвольного руху. *Зростання організованості українського руху в Наддніпрянщині на початку ХХ ст.* Економічний розвиток і суспільно-політичний рух в Україні на початку ХХ ст. Політизація національного життя. Українська загальна організація. Виникнення, програми і політична діяльність українських політичних партій. Україна в демократичній революції 1905–1907 рр. Столипінська аграрна реформа та її вплив на Україну. Піднесення українського руху. Створення «Просвіт», українських клубів, народних університетів. Політична реакція в Україні після революції. Товариство українських поступовців.

Тема 9. Національний та культурно-освітній рух на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини (кінець XVIII – початок ХХ ст.).

Розвиток західноукраїнських земель наприкінці XVIII – першій половині XIX ст. Захоплення Західної України Австрією. Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у складі Австрійської імперії. Політика «освіченого абсолютизму». Аграрна, церковна та освітня реформи. Форми антикріпосницької боротьби. Початок українського національного відродження на західноукраїнських землях. Перше покоління будителів. Формування української інтелігенції. «Руська трійця». Суспільна діяльність М. Шашкевича, І. Вагилевича, Я. Головацького. Альманах «Русалка Дністровая». *Революція 1848–1849 рр. та її вплив на розвиток краю.* Скасування панщини, його особливості й наслідки. Головна Руська Рада. Перша українська газета «Зоря Галицька». «Руський собор». Національні гвардії. Західні українці на з'їзді слов'янських народів у Празі. Собор руських учених. «Галицько-руська матиця». Революційні події в Закарпатті та Північній Буковині. *Перетворення Західної України на «П'ємонт» національного відродження (друга половина XIX ст.).* Причини та початок трудової еміграції українців у другій половині XIX ст. Москвофіли і народовці. Культурно-освітнє товариство «Просвіта». Видавнича діяльність. Наукове товариство ім. Шевченка. Народна рада. Взаємовідносини Галичини з Наддніпрянською Україною. «Радикальна політика». І. Франко. Русько-українська радикальна партія – перша політична партія в Україні. Національно-демократична і соціал-демократична партії, їх програми та діяльність на західноукраїнських землях. *Радикалізація національної боротьби на західноукраїнських землях на початку ХХ ст.* Обмеження політичних прав українців. Національна дискримінація. Наростання українського спротиву. Справа польського графа А. Потоцького. Змагання за український університет і національну школу. Вбивство А. Коцька. Поява українських організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Січові Стрільці». *Українська культура XIX ст.* Освіта і наука. Праці з історії України. Література. Народження і поширення національного гімну «Ще не вмерла

Україна». Театр. Музично-пісенна творчість. Образотворче мистецтво. Будівництво й архітектура.

Тема 10. Українські національно-визвольні змагання 1914–1921 рр.

Україна в Першій світовій війні. Українські землі в планах воюючих держав. Політичне становище в Галичині, Закарпатті та Буковині. Головна українська рада. Вплив війни на Україну. Становище в підросійській Україні. Національно-визвольний рух в умовах війни. Створення легіону Українських січових стрільців. Громадсько-освітні та мистецькі структури УСС, їх національно-освідомлююча, просвітня та культурницька діяльність. *Центральна Рада: становлення національної державності.* Лютнева демократична революція 1917 р. Політичні партії в Україні. Утворення Української Центральної Ради, її партійний склад і політична програма. М. Грушевський. Універсали ЦР Проголошення в Харкові радянської влади. Війна більшовицької Росії проти УНР. Бій під Крутами. Брестський мирний договір, його причини і наслідки. Прийняття Конституції УНР. Українська Держава гетьмана П. Скоропадського. Державний переворот 29 квітня 1918 р. Внутрішня політика, зовнішньополітичний курс, національно-культурна діяльність гетьманського уряду. Прорахунки Гетьманату. Політика німецької окупаційної влади в Україні. Український повстанський рух. Утворення Директорії, її склад, соціальна база. В. Винниченко. *Національно-визвольна боротьба на західноукраїнських землях.* Діяльність ЦВК. Українська конституанта. Д. Вітовський. Листопадовий зрив. Утворення ЗУНР, її органи влади, внутрішня і зовнішня політика. К. Левицький, Є. Петрушевич. Взаємовідносини між УНР і ЗУНР. Збройна боротьба проти польської агресії. Створення УГА. Місія Антанти. Армія генерала Ю. Галлера. Чортківська офензива. Окупація Східної Галичини польськими військами, її причини і наслідки. Національно-визвольна боротьба у Північній Буковині та Закарпатті, захоплення їх іноземними державами. *Встановлення влади Директорії: відродження та занепад.* Зовнішня та внутрішня політика. Відновлення УНР. Трудовий Конгрес України. Акт злуки УНР і ЗУНР та його значення. Інтервенція Антанти на півдні України. Друга війна більшовицької Росії проти УНР. С. Петлюра. Відновлення Радянської влади в Україні. Отаманщина. Н. Махно. Спільний похід армії УНР і УГА на Київ. Боротьба з денікінцями. Третя війна більшовицької Росії проти України. Перший Зимовий похід. Варшавська угода. Польсько-український наступ на більшовиків та його невдача. Другий Зимовий похід. Ризький мирний договір. Втрата української державності: причини і наслідки. *Культура України початку ХХ ст.* Освіта. Наука. Література. Преса та видавництво. Театр. Музично-пісенна творчість. Образотворче мистецтво. Архітектура. Український мистецький авангард.

Тема 11. Радянська державність та культура України в контексті тоталітарної системи СРСР (1921–1939 рр.).

Українські землі в умовах насадження комуністичного режиму та втягнення до складу СРСР. Встановлення комуністичної системи в Україні, її

сутність. Політика «воєнного комунізму». Причини та масштаби голоду 1921–1923 рр. Перехід до нової економічної політики. Створення СРСР і ліквідація суверенітету України. Утвердження однопартійності. *Національна політика більшовиків в Україні*. Політика коренізації, її причини та особливості. Дерусифікація політичного і громадського життя. Націонал-комунізм. Політичні погляди М. Скрипника, О. Шумського, М. Хвильового. Зростання впливу національної ідеї. Згорання українізації, її причини і наслідки. Посилення російських впливів. *Трагедія соціалістичної модернізації*. Зміцнення командно-адміністративної системи і режиму особистої влади І. Сталіна. Заміна економічних методів управління господарством системою жорсткої централізації. Індустріалізація. Перші п'ятирічні плани. Криза хлібозаготівель 1927–1928 рр. Сталінський план суцільної колективізації та його реалізація в Україні. Масові репресії проти селян. Розкуркулення. Селянські збройні повстання. Економічні, соціальні, культурні втрати в українському селі в ході колективізації. Голодомор 1932–1933 рр. «Закон про п'ять колосків». *Розгортання масових репресій в Україні*. Застосування фізичного і психологічного терору. Політичні процеси 20–30-х років в Україні: справи «Спілки визволення України», «Спілки української молоді», «Українського національного центру». Погром Української автокефальної православної церкви. Політика «войовничого атеїзму», «партійні чистки». Конституція УРСР 1937 р. Терор 1937–1938 рр. «Розстріляне відродження». ГУЛАГ. Громадсько-політичне життя, його бюрократизація.

Тема 12. Радикалізація національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 20–30-ті роки ХХ ст.

Національна політика Польщі на окупованих територіях. Анексія західноукраїнських земель. Економічна відсталість Польщі, її поділ на Польщу «А» і Польщу «Б». Осадництво. Наступ на національні права українців в Галичині та на Волині. Обмеження впливу української інтелігенції у суспільстві. Становище греко-католицької і православної церков. Паціфікація. *Український визвольний рух*. Основні течії у визвольному русі західних українців проти польського панування. УНДО. Українська соціалістична радикальна партія. «Просвіта». «Союз українок». «Рідна школа». Діяльність молодіжних організацій. Становище вищої освіти та науки. Український таємний університет. Кооперативний рух. Роль греко-католицької церкви в суспільно-політичному житті Західної України. Митрополит УГКЦ А. Шептицький. Піднесення і занепад комуністичного руху. Організаційні витоки українського націоналізму. Створення УВО. Є. Коновалець. Політична доктрина інтегрального націоналізму Д. Донцова. Утворення ОУН та її діяльність. Тактика «перманентної революції». Розкол в українському націоналістичному русі. А. Мельник, С. Бандера. Спроба «нормалізації» українсько-польських стосунків та її крах. *Становище українців Буковини, Бессарабії та Закарпаття*. Захоплення Північної Буковини та Бессарабії Румунією. Хотинське (1919) і Татарбунарське (1924) повстання. Громадське та культурне життя краю. Українська національна партія. Активізація

українського націоналістичного руху. Українські землі під владою Чехословаччини. Протиборство москвофільської, русинофільської й українофільської національних орієнтацій. Проголошення автономії Карпатської України. А. Волошин. Карпатська Січ. Проголошення державної незалежності Карпатської України. Загарбання Карпатської України Угорщиною. *Становище української культури міжвоєнного періоду*. Ліквідація масової неписьменності і перехід до загальної обов'язкової початкової освіти. Становище середньої і вищої школи. Наука. Особливості розвитку літератури. Ідеологізація музичного, театрального, образотворчого мистецтва. Релігійне життя в Україні. Руйнація старих традицій і звичаїв, знищення пам'ятників культури. Досягнення і втрати культурної революції. Комуністичний погром української культури. Культурно-освітній розвиток західних українців.

Тема 13. Українське питання під час Другої світової війни та післявоєнної відбудови (1939 – початок 1950-х рр.).

Українські землі на першому етапі війни (вересень 1939 – червень 1941 р.). «Українське питання» в європейській політиці напередодні Другої світової війни. Радянсько-німецький альянс. Причини, передумови, початок Другої світової війни. Пакт Ріббентропа-Молотова. Вступ Червоної армії на територію Західної України. Включення основної частини західноукраїнських земель до складу УРСР та їх «радянізація». Масові репресії проти місцевого населення. Опір утвердженню комуністичного режиму на західноукраїнських землях. Український центральний комітет. Діяльність ОУН. *Встановлення нацистського окупаційного режиму та народний опір йому*. Україна у планах Німеччини. Початок німецько-радянської війни, її цілі та характер. Оборонні бої літа–осені 1941 р. Причини поразки Червоної армії у початковий період війни. Розчленування України як історично-географічної та політичної цілісності, її пограбування. Злочини гітлерівців проти населення. Рух Опору. Проголошення у Львові Акту відновлення Української держави. Діяльність «похідних груп». Репресії нацистів проти ОУН. Перехід націоналістів до боротьби на два фронти. Створення та діяльність УПА. Тарас Чупринка. Армія крайова. Українська головна визвольна рада. Радянський партизанський рух у тилу нацистів. Взаємовідносини радянських партизанів з ОУН–УПА. С. Ковпак. *Битва за Україну*. Курська битва і початок вигнання гітлерівців з України. Чернігівсько-Прип'ятська операція. Оволодіння Донбасом. Форсування Дніпра. Наступ у напрямку Запоріжжя і Дніпропетровська. Визволення Києва. Україна на завершальному етапі війни (1944–1945 рр.). Звільнення Закарпатської України. Воз'єднання українських земель. Внесок українців у розгром нацистської Німеччини. Українське питання на Ялтинській конференції. Територіальні зміни УРСР після війни. Входження України до складу держав-засновниць ООН. *Труднощі післявоєнної відбудови*. Втрати України в роки війни. Голод 1946–1947 рр. «Радянізація – 2» західних областей України. Насильницька колективізація. Масові репресії та депортації населення. Ліквідація Української греко-католицької церкви. Підпільно-партизанська боротьба ОУН і УПА проти тоталітарного ладу. Примусове

переселення українців у 1944–1947 рр. Операція «Вісла». Створення концентраційних таборів. Ідеологічний наступ сталінщини на спроби культурно-національного відродження в Україні. Боротьба з інакомисленням. Постанови ЦК КП(б)У з питань літератури і мистецтва. Боротьба проти «низькопоклонства» перед Заходом. Політична ізоляція СРСР. Початок «холодної війни». *Культурне життя України в умовах війни та післявоєнної відбудови*. Суперечливі тенденції в освітній сфері. Партійний контроль над наукою. Ідеологічне цькування письменників. Образотворче мистецтво та архітектура. Нападки на композиторів. Театральне мистецтво та кінематограф.

Тема 14. Україна в умовах спротиву комуністичному тоталітаризмові та його краху (середина 1950-х – 1991 р.). Культурне відродження українського народу.

Десятиліття контролюваного лібералізму. Передача Кримської області до складу УРСР. Спроби лібералізації політичного режиму. XX з'їзд КПРС. Критика культу особи Сталіна. Початок реабілітації жертв комуністичних репресій. Реформи Н. Хрущова. Зародження руху «шістдесятників», його ідеали і цінності, роль у національно-культурному житті. Початок наступу на шістдесятників. Розповсюдження «самвидаву». Нові політичні репресії. Антирелігійна кампанія. Прорахунки у зовнішній політиці. Усунення Н. Хрущова від влади. *Поглиблення системної кризи тоталітарного режиму (друга половина 1960-х – середина 1980-х років)*. Переміни в кремлівському керівництві у жовтні 1964 р. та їх наслідки для України. «Косигінська реформа». Ідеологія «розвинутого соціалізму». Наростання кризових явищ у соціально-економічному житті. Посилення репресій проти шістдесятницького руху в Україні. «Великий погром» 1972 р. «Чистка» керівних державних і партійних кадрів республіки. Курс на прискорення «злиття націй» у СРСР. Посилення реакції в духовному житті. Спотворення історії України. Наслідки русифікації в Україні. Нова Конституція УРСР. *Дисидентський рух*. Розгортання правозахисного і дисидентського руху. Самостійницький, національно-культурницький, правозахисний та релігійний напрями українського дисидентства. Українська робітничо-селянська спілка. Л. Лук'яненко. Форми спротиву комуністичному тоталітаризмові. Самвидав. «Український вісник». В. Чорновіл. Демонстрації протесту. Українська гелсінська група. Боротьба з інакомисленням. Значення українського дисидентського руху. *Горбачовська «перебудова» в українському контексті*. Пошуки шляхів модернізації суспільства, їх необхідність. Шахтарські страйки. Чорнобильська катастрофа та її наслідки. Активізація суспільно-політичного життя в Україні. Спілка письменників України. Товариство Лева. «Меморіал». Товариство української мови ім. Т. Шевченка. Поява незалежних українських видань. Прийняття закону «Про мови в Українській РСР». «Живий ланцюг», присвячений Акту злуки УНР і ЗУНР. Святкування 500-річчя українського козацтва. Рух за легалізацію УГКЦ та УАПЦ. Формування багатопартійності. Народний рух України за перебудову, його програма та соціальна база. Партійне будівництво. Вибори до Верховної Ради УРСР та місцевих Рад.

Утворення демократичного блоку. Від Декларації про державний суверенітет України до референдуму про її незалежність. Протистояння між «групою 239» та Народною радою. Декларація про державний суверенітет України. Курс національно-демократичних сил на утвердження державної незалежності. Голодування студентів у Києві. Загострення економічного становища. Посилення соціальної напруги в суспільстві. Страйковий рух. Акт проголошення незалежності України. Заборона діяльності КПУ. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. Вибори Президента України. Історичне значення проголошення незалежності України. *Суперечливість культурного і духовного життя України в другій половині ХХ ст.* Перехід до обов'язкової середньої освіти. Русифікація. Посилення політизації навчально-виховного процесу. Слабка практична реалізація наукових розробок. Освоєння космосу. Ідеологічний контроль у літературі та музиці. Театр і кіно. Образотворче мистецтво. Негативні тенденції в духовній сфері.

Тема 15. Становлення Української незалежної держави та особливості формування сучасної культури.

Перші здобутки і перші втрати: Президент Л. Кравчук. Міжнародне визнання Української держави. Остаточний демонтаж СРСР. Угода про співдружність Незалежних Держав. Закон «Про громадянство України». Затвердження державної символіки. Формування Збройних сил і Військово-морського флоту, Національної гвардії, Служби безпеки, митної служби. Запровадження національної грошової одиниці та інших інститутів державності. Проблеми соціально-економічного та політичного реформування українського суспільства. Труднощі національно-культурного відродження, розвитку науки, освіти, духовності. Міжнаціональні відносини і їх правове регулювання в Україні. «Декларація прав національностей України». Кримська автономія. *Реформи та ілюзії: Президент Л. Кучма.* Прийняття Конституції України. Грошова реформа. Наростання економічної кризи та соціальної напруженості наприкінці 90-х років. Виборчі перегони 1998–1999 рр. «Реформи заради добробуту» прем'єр-міністра В. Ющенка. Початок економічної стабілізації. Прем'єр-міністри А. Кінах та В. Янукович. Політична криза 2000–2001 рр. «Касетний скандал». Вбивство Г. Гонгадзе. «Україна без Кучми». Парламентські вибори 2002 р. *Українська помаранчева революція. Президент В. Ющенко.* Початок президентської виборчої кампанії 2004 р. і українське суспільство. Фальсифікації виборів з боку влади. Українська помаранчева революція, її причини, хід, соціальна база. Ухвала Верховного Суду України про переголосування другого туру президентських виборів. Президент В. Ющенко. Діяльність урядів прем'єр-міністрів України Ю. Тимошенко та Ю. Єханурова. Парламентські вибори 2006 р. Другий прихід у владу В. Януковича. Політична криза в Україні 2007 р. Дострокові вибори до Верховної Ради 2007 р. Друге урядування Ю. Тимошенко. Світова економічна криза 2008 р. «Газова війна» Росії проти України. *Від реваншу до європейського вибору.* Президенти В. Янукович та П. Порошенко. Президентські вибори 2010 р. та перемога на них В. Януковича. Парламентські вибори 2012 р.

Відмова від європейської інтеграції України. Революція гідності 2013–2014 рр. Силевий розгін Майдану в Києві. «Небесна Сотня». Відсторонення В. Януковича від виконання ним обов'язків Президента України. Формування і діяльність нової влади. Позачергові президентські та парламентські вибори 2014 р. Президент України П. Порошенко. Загострення соціально-економічної кризи. Угода про асоціацію між ЄС і Україною. Заміна міліції Національною поліцією. Розгортання в Україні процесів декомунізації, заборона діяльності Комуністичної партії. Парламентсько-урядова криза 2016 р. в Україні. Призначення нового складу Кабінету Міністрів на чолі з В. Гройсманом. *Російсько-українська війна 2014–2022 рр.* Загарбання Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та м. Севастополь. Російська агресія на сході України, її ідеологічні засади. Концепція «руського міра». Інспірування Росією проголошення т. зв. Донецької і Луганської «народних республік». Початок проведення Україною антитерористичної операції. Активізація Російською Федерацією гібридної війни проти України. Перші поразки та перемоги українських військ. Волонтерський рух. Вторгнення регулярних військ РФ в Україну. Переговори лідерів країн «нормандської четвірки». Мінські угоди. Міжнародні санкції щодо Росії. Попередні наслідки російської агресії в Україну. *Основні орієнтири зовнішньої політики.* Діяльність України на міжнародній арені. Концепція української зовнішньої політики. Набуття Україною без'ядерного статусу. Будапештський меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Участь України у миротворчих процесах ООН, у програмі «Партнерство заради миру», в діяльності Ради Європи та інших міжнародних інституцій. Українська діаспора на сучасному етапі. *Нові тенденції в культурному та духовному житті України.* Перебудова освітньої галузі. ЗНО. Болонський процес. Наукові дослідження. Розширення діапазону української літератури. Успіхи українського кінематографа. Утвердження плюралізму в мистецтві та культурі. Спорт. Створення єдиної української помісної православної церкви. Культура в добу постмодернізму. Глобалізація та проблеми національної ідентичності.

4. Структура залікового кредиту з дисципліни «Історія та культура України»

Денна форма навчання

	<i>Кількість годин</i>					
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Тренінг, КПЗ	Контрольні заходи
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Від початків Української державності до її занепаду. Витоки культури українського народу (первісна доба – XVIII ст.)						
Тема 1. Формування державотворчих та культурних традицій на території України (від первісної доби до VIII століття).	2	2	4		3	Поточне опитування
Тема 2. Давньоукраїнська держава Русь, її політичний, соціально-економічний і культурний розвиток (IX – перша половина XIII ст.).	2	1	4			
Тема 3. Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.).	2	1	4	1		
Тема 4. Україна в литовсько-польському контексті: від згасання державності до вільної козацької республіки Запорізька Січ (друга половина XIV – середина XVII ст.).	2	2	4			
Тема 5. Українські національно-визвольні змагання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького (1648–1657 рр.).	2	1	4			
Тема 6. Українська держава на завершальному етапі національної революції (1657–1686 рр.).	2	-	4			
Тема 7. Україна в умовах підмосковської автономної державності та польського наступу (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.).	2	1	4			
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Україна від імперського поневолення до відновлення національної державності та культурного будівництва (кінець XVIII – перша третина XXI ст.)						
Тема 8. Суспільно-політичне та національно-культурне становище українців під владою Російської імперії наприкінці XVIII – на початку XX ст.	2	1	4	1	3	Поточне опитування
Тема 9. Національний та культурно-освітній рух на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини (кінець XVIII –	2	1	4			

початок XX ст.).						
Тема 10. Українські національно-визвольні змагання 1914–1921 рр.	2	2	4			
Тема 11. Радянська державність та культура України в контексті тоталітарної системи СРСР (1921–1939 рр.).	2	-	4			
Тема 12. Радикалізація національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 20–30-ті роки XX ст.	2	-	4			
Тема 13. Українське питання під час Другої світової війни та післявоєнної відбудови (1939 – початок 1950-х рр.).	2	-	4	1		
Тема 14. Україна в умовах спротиву комуністичному тоталітаризмові та його краху (середина 1950-х – 1991 р.). Культурне відродження українського народу.	2	-	4			
Тема 15. Становлення Української незалежної держави та особливості формування сучасної культури.	4	2	9			
Разом	32	14	65	3	6	

Заочна форма навчання

	<i>Кількість годин</i>		
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Від початків Української державності до її занепаду. Витоки культури українського народу (первісна доба – XVIII ст.)			
Тема 1. Формування державотворчих та культурних традицій на території України (від первісної доби до VIII століття).	1	1	7
Тема 2. Давньоукраїнська держава Русь, її політичний, соціально-економічний і культурний розвиток (IX – перша половина XIII ст.).	1	1	7
Тема 3. Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.).	1	-	7
Тема 4. Україна в литовсько-польському контексті: від згасання державності до вільної козацької республіки Запорізька Січ (друга половина XIV – середина XVII ст.).	1	-	7
Тема 5. Українські національно-визвольні змагання під проводом	1	-	7

гетьмана Богдана Хмельницького (1648–1657 рр.).			
Тема 6. Українська держава на завершальному етапі національної революції (1657–1686 рр.).	1	-	7
Тема 7. Україна в умовах підмосковської автономної державності та польського наступу (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.).	-	-	7
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Україна від імперського поневолення до відновлення національної державності та культурного будівництва (кінець XVIII – перша третина XXI ст.)			
Тема 8. Суспільно-політичне та національно-культурне становище українців під владою Російської імперії наприкінці XVIII – на початку XX ст.	-	-	7
Тема 9. Національний та культурно-освітній рух на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини (кінець XVIII – початок XX ст.).	-	-	7
Тема 10. Українські національно-визвольні змагання 1914–1921 рр.	1	1	7
Тема 11. Радянська державність та культура України в контексті тоталітарної системи СРСР (1921–1939 рр.).	-	-	7
Тема 12. Радикалізація національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 20–30-ті роки XX ст.	-	-	7
Тема 13. Українське питання під час Другої світової війни та післявоєнної відбудови (1939 – початок 1950-х рр.).	-	-	7
Тема 14. Україна в умовах спротиву комуністичному тоталітаризмові та його краху (середина 1950-х – 1991 р.). Культурне відродження українського народу.	-	-	7
Тема 15. Становлення Української незалежної держави та особливості формування сучасної культури.	1	1	10
Разом	8	4	108

5. Тематика практичних занять з дисципліни «Історія та культура України»

Денна форма навчання

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Від початків Української державності до її занепаду. Витоки культури українського народу (первісна доба – XVIII ст.)

Практичне заняття № 1

Тема: Витоки державності та культури українського народу

Мета: Виокремити основні періоди в історії України. Проаналізувати джерельну базу. З'ясувати сутність поняття «культура». Дослідити особливості етногенезу українського народу. Розглянути первісний період української історії.

Питання для обговорення:

1. Періодизація історії та культури України.
2. Джерела та історіографія.
3. Етногенез українців.
4. Сутність культури, її структура та функції.
5. Чинники формування української національної культури.
6. Розвиток людського суспільства на території України в епоху первісної доби.
7. Сутнісні ознаки первісної культури. Первісні вірування.
8. Трипільська спадщина в історії українського народу.
9. Формування перших держав та їхній культурний вплив на автохтонне населення.
10. Велика та Мала Скіфія.
11. Велике переселення народів.
12. Походження слов'ян та їхнє розселення на території України.
13. Антський племінний союз.
14. Звичаї, вірування, побут східних слов'ян.

Практичне заняття № 2

Тема: Княжа доба: історія та культура

Мета: Простежити основні тенденції формування Київської Русі та Галицько-Волинського королівства як держави українського народу. Визначити причини її занепаду. З'ясувати особливості культури Русі-України княжої доби.

Питання для обговорення:

1. Утворення Руської держави.
2. Теорії походження Київської Русі.
3. Основні етапи політичної історії Київської Русі.
4. Політика перших київських князів.
5. Реформи Володимира Великого.
6. Значення прийняття християнства на Русі.
7. Законотворча діяльність Ярослава Мудрого.
8. Політичні ідеї мислителів Київської Русі.

9. Зовнішня політика Київської Русі.
10. Русь у часи роздробленості.
11. Монголо-татарська навала на українські землі.
12. Історичне значення Київської Русі.
13. Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.).
14. Роль Данила Галицького у зміцненні української держави.
15. Культура Русі-України княжої доби (IX – перша половина XIV ст.).

Практичне заняття № 3

Тема: *Україна на зламі середньовіччя та ранньомодерної доби.*

Мета: Розглянути особливості литовської та польської експансії на українські землі. З'ясувати умови та стан розвитку культури. Дослідити феномен українського козацтва. Утворення та значення Запорізької Січі.

Питання для обговорення:

1. Литовсько-Руська держава.
2. Політичне становище українських земель у середині XVI ст.
3. Передумови об'єднання Великого князівства Литовського і Польського королівства. Люблінський сейм 1569 р.
4. Суспільно-політичні зміни на українських землях після Люблінської унії.
5. Становище православної церкви. Митрополит П. Могила.
6. Церковний собор в Бересті 1596 р., утворення греко-католицької церкви.
7. Умови і стан розвитку української культури.
8. Стан шкільництва. Братські школи.
9. Заснування Острозької та Києво-Могилянської академії.
10. Книгодрукування. Іван Федоров.
11. Становлення українського козацтва.
12. Утворення та значення Запорізької Січі.
13. Українське козацтво у першій чверті XVII ст. Гетьман П. Конашевич-Сагайдачний.
14. Місце козацько-селянських повстань XVI – першої половини XVII ст. у національно-визвольному русі.
15. Культура, звичаї та побут козаків.

Практичне заняття № 4

Тема: *Державні та культурні традиції козацької України*

Мета: Проаналізувати причини Української національної революції, її характер та рушійні сили. Охарактеризувати наслідки входження України під протекторат Московської держави. Розкрити сутність періоду Руїни, його причини та наслідки для України. З'ясувати мету, засоби й механізми політики Московії, спрямованої на ліквідацію автономного устрою України. Визначити риси розвитку української культури в другій половині XVII – XVIII ст.

Питання для обговорення:

1. Початок революції. Б. Хмельницький.
2. Розвиток національно-визвольної боротьби у 1648–1652 рр.
3. Становлення Української козацької держави – Гетьманату.

4. Військово-політична боротьба в 1653–1657 рр.
5. Договір між Україною і Московською державою (1654 р.) та його оцінка в історичній літературі.
6. Козацька Україна в період наростання громадянської війни 1657–1663 рр.
7. Боротьба за воз'єднання козацької України у 1663–1668 рр.
8. Останні період національної революції та причини її поразки.
9. Лівобережна Гетьманщина в другій половині XVII ст.
10. Українські землі наприкінці XVII – на початку XVIII ст.
11. Перша українська конституція.
12. Україна-Гетьманщина в середині – другій половині XVIII ст.
13. Запоріжжя, Слобожанщина, Правобережжя та Західна Україна в козацько-гетьманську добу.
14. Визначальні риси розвитку української культури в другій половині XVII – XVIII ст.
15. Історичний портрет українських гетьманів (*на вибір*).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Україна від імперського поневолення до відновлення національної державності та культурного будівництва (кінець XVIII – перша третина XXI ст.)

Практичне заняття № 5

Тема: *Національно-культурне відродження (кін. XVIII – поч. XX ст.)*

Мета: Розглянути умови перебування українських земель у складі Австрійської та Російської імперій. З'ясувати особливості українського національно-культурного відродження кінця XVIII – поч. XX ст.

Питання для обговорення:

1. Масонство на українських землях.
2. Утворення Кирило-Мефодіївського товариства, його програмні ідеї та діяльність.
3. Т. Шевченко в національно-визвольному русі.
4. Виникнення громад та їхня культурно-освітня діяльність в другій половині XIX ст.
5. «Старогородівці». В. Антонович.
6. Русифікація системи державного управління, суду, школи, науки.
7. Початок українського національного відродження на західноукраїнських землях. Перше покоління будителів.
8. Формування української інтелігенції. «Руська трійця».
9. Суспільна діяльність М. Шашкевича, І. Вагилевича, Я. Головацького.
10. Альманах «Русалка Дністровая».
11. Культурно-освітнє товариство «Просвіта».
12. Розвиток освіти і науки наприкінці XVIII – поч. XX ст.
13. Внесок Наукового товариства ім. Т. Шевченка в становлення національної науки. Праці з історії України кінця XVIII – поч. XX ст.
14. Література кінця XVIII – поч. XX ст.
15. Народження і поширення національного гімну «Ще не вмерла Україна».

16. Театральне мистецтво кінця XVIII – поч. XX ст.
17. Музично-пісенна творчість кінця XVIII – поч. XX ст.
18. Образотворче мистецтво кінця XVIII – поч. XX ст.
19. Будівництво й архітектура кінця XVIII – поч. XX ст.

Практичне заняття № 6

Тема: *Українські національно-визвольні змагання 1917–1921 років*

Мета: Визначити передумови національного відродження України на початку XX ст. Проаналізувати причини і наслідки втрати української державності.

Питання для обговорення:

1. Передумови відродження національної державності в Україні на початку XX ст.
2. Центральна Рада та її Універсали.
3. Причини першої українсько-російської війни.
4. Крути: біль і пам'ять.
5. Історичне значення IV Універсалу УНР.
6. Гетьманська держава.
7. Діяльність Директорії УНР.
8. Західноукраїнська Народна Республіка.
9. Акт злуки УНР і ЗУНР в історії українського народу.
10. Втрата української державності: причини і наслідки.
11. Культура України поч. XX ст.
12. Український мистецький авангард.

Практичне заняття № 7

Тема: *Україна на шляху новітньої незалежності*

Мета: Проаналізувати основні проблеми України на шляху державного будівництва. Особливості формування сучасної української культури. Визначити причини, етапи українських революцій та російської агресії поч. XXI ст.

Питання для обговорення:

1. Утвердження національної державності.
2. Культурне відродження українського народу
3. Проблеми соціально-економічного та політичного реформування українського суспільства.
4. Від Помаранчевої революції до Революції гідності.
5. Російсько-українська війна 2014–2022 рр.
6. Діяльність України на міжнародній арені.
7. Динаміка зовнішньополітичного курсу України.
8. Вплив Української Церкви на формування цінностей сучасного суспільства.
9. Державна культурна політика.
10. Мовне питання незалежної України.
11. Українська культура в добу постмодернізму.

12. Глобалізація та проблеми національної ідентичності.

Заочна форма навчання

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Від початків Української державності до її занепаду. Витоки культури українського народу (первісна доба – XVIII ст.)

Практичне заняття № 1

Тема: Витоки державності та культури українського народу

Мета: Виокремити основні періоди в історії України. Проаналізувати джерельну базу. З'ясувати сутність поняття «культура». Дослідити особливості етногенезу українського народу. Розглянути первісний період української історії.

Питання для обговорення:

1. Періодизація історії та культури України.
2. Джерела та історіографія.
3. Етногенез українців.
4. Сутність культури, її структура та функції.
5. Чинники формування української національної культури.
6. Розвиток людського суспільства на території України в епоху первісної доби.
7. Сутнісні ознаки первісної культури. Первісні вірування.
8. Трипільська спадщина в історії українського народу.
9. Формування перших держав та їхній культурний вплив на автохтонне населення.
10. Велика та Мала Скіфія.
11. Велике переселення народів.
12. Походження слов'ян та їхнє розселення на території України.
13. Антський племінний союз.
14. Звичаї, вірування, побут східних слов'ян.

Тема: Княжа доба: історія та культура

Мета: Простежити основні тенденції формування Київської Русі та Галицько-Волинського королівства як держави українського народу. Визначити причини її занепаду. З'ясувати особливості культури Русі-України княжої доби.

Питання для обговорення:

1. Утворення Руської держави.
2. Теорії походження Київської Русі.
3. Основні етапи політичної історії Київської Русі.
4. Політика перших київських князів.
5. Реформи Володимира Великого.
6. Значення прийняття християнства на Русі.
7. Законотворча діяльність Ярослава Мудрого.
8. Політичні ідеї мислителів Київської Русі.
9. Зовнішня політика Київської Русі.
10. Русь у часи роздробленості.

11. Монголо-татарська навала на українські землі.
12. Історичне значення Київської Русі.
13. Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.).
14. Роль Данила Галицького у зміцненні української держави.
15. Культура Русі-України княжої доби (IX – перша половина XIV ст.).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Україна від імперського поневолення до відновлення національної державності та культурного будівництва (кінець XVIII – перша третина XXI ст.)

Практичне заняття № 2

Тема: Українські національно-визвольні змагання 1917–1921 років

Мета: Визначити передумови національного відродження України на початку XX ст. Проаналізувати причини і наслідки втрати української державності.

Питання для обговорення:

1. Передумови відродження національної державності в Україні на початку XX ст.
2. Центральна Рада та її Універсали.
3. Причини першої українсько-російської війни.
4. Крути: біль і пам'ять.
5. Історичне значення IV Універсалу УНР.
6. Гетьманська держава.
7. Діяльність Директорії УНР.
8. Західноукраїнська Народна Республіка.
9. Акт злуки УНР і ЗУНР в історії українського народу.
10. Втрата української державності: причини і наслідки.
11. Культура України поч. XX ст.
12. Український мистецький авангард.

Тема: Україна на шляху новітньої незалежності

Мета: Проаналізувати основні проблеми України на шляху державного будівництва. Особливості формування сучасної української культури. Визначити причини, етапи українських революцій та російської агресії поч. XXI ст.

Питання для обговорення:

1. Утвердження національної державності.
2. Культурне відродження українського народу
3. Проблеми соціально-економічного та політичного реформування українського суспільства.
4. Від Помаранчевої революції до Революції гідності.
5. Російсько-українська війна 2014–2022 рр.
6. Діяльність України на міжнародній арені.
7. Динаміка зовнішньополітичного курсу України.
8. Вплив Української Церкви на формування цінностей сучасного суспільства.

9. Державна культурна політика.
10. Мовне питання незалежної України.
11. Українська культура в добу постмодернізму.
12. Глобалізація та проблеми національної ідентичності.

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання

Індивідуальне завдання на тему: «Мій родовід» з дисципліни «Історія та культура України» самостійно виконує кожен студент на основі засвоєння програмного матеріалу. Виконання КПЗ – один з обов'язкових складових модулів залікового кредиту з дисципліни «Історія та культура України». КПЗ потрібно оформлювати відповідно до встановлених вимог.

КПЗ повинен містити такі розділи:

1. *Титульний аркуш* містить:

- назву університету;
- назву факультету;
- назву навчальної дисципліни;
- номер академічної групи;
- прізвище та ім'я студента.

2. *План.*

3. *Вступ.* Вступ розкриває сутність, стан наукового завдання і його значення. Тут само вказують мету й завдання дослідження.

4. *Основна частина.* Розкриває наукове дослідження і відповідає обраній темі, вступу й висновкам роботи.

5. *Висновки.* У висновках вказують результати, отримані при проведенні дослідження, пропозиції або рекомендації щодо вирішення поставленого завдання відповідно до результатів дослідження.

6. *Список використаних джерел.* Джерела розміщують за абеткою прізвищ авторів або заголовків. Оформлюють у такому порядку:

- використана література (у т. ч. періодична);
- література іноземними мовами;
- Інтернет джерела з обов'язковою позначкою, яка інформація міститься на цьому сайті (порталі). Неприпустиме посилання пошуків на сайти.

7. *Родове дерево* (схема).

Вимоги до оформлення КПЗ: Шрифт Times New Roman, 14, інтервал 1,5; поля: верхнє й нижнє – 20 мм, лівє – 30 мм, правє – 10 мм.

7. Самостійна робота студентів

№ п/п	Тематика	К-ть годин, денна/заочна форма
1	Формування державотворчих традицій на території України (від первісної доби до VIII століття).	4/7
2	Давньоукраїнська держава Русь (IX – перша половина XIII ст.).	4/7
3	Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.).	4/7
4	Україна в литовсько-польському контексті: від згасання	4/7

	державності до вільної козацької республіки Запорізька Січ (друга половина XIV – середина XVII ст.).	
5	Українські національно-визвольні змагання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького (1648–1657 рр.).	4/7
6	Українська держава на завершальному етапі національної революції (1657–1686 рр.).	4/7
7	Україна в умовах підмосковської автономної державності та польського наступу (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.).	4/7
8	Суспільно-політичне становище українців під владою Російської імперії наприкінці XVIII – на початку XX ст.	4/7
9	Національний рух на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини (кінець XVIII – початок XX ст.).	4/7
10	Українські національно-визвольні змагання 1914–1921 рр.	4/7
11	Радянська державність України в контексті тоталітарної системи СРСР (1921–1939 рр.).	4/7
12	Радикалізація національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 20–30-ті роки XX ст.	4/7
13	Українське питання під час Другої світової війни та післявоєнної відбудови (1939 – початок 1950-х рр.).	4/7
14	Україна в умовах спротиву комуністичному тоталітаризмові та його краху (середина 1950-х – 1991 р.).	4/7
15	Становлення Української незалежної держави в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів.	9/10
Разом		65/108

8. Тренінг з дисципліни

Порядок проведення тренінгу

Вступна частина проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгового заняття.

Організаційна частина полягає у створенні робочого настрою у колективі студентів, визначенні правил у вигляді таблиць, бланків документів.

Практична частина реалізується шляхом виконання завдань у групах студентів у кількості 3–5 осіб з певних проблемних питань теми тренінгового заняття.

Підведення підсумків. Обговорюють результати виконаних завдань у групах. Обмін думками з питань, які виносили на тренінгові заняття.

Тематика тренінгу:

1. Інтелектуальна гра на тему: «Збереження історичної пам'яті».
2. Інноваційна гра на тему: «Шляхи розвитку української культури».

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Історія та культура України» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання: тестування; поточне опитування; залікове модульне тестування та опитування; реферати; презентації; оцінювання результатів КППЗ; ректорська контрольна робота; екзамен.

10. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здають із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-20 балів). Перескладають модулі з дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності: Письмові роботи перевіряють на наявність плагіату і допускають до захисту з коректними текстовими запозиченнями – не більше 20%. Списувати під час контрольних робіт та екзаменів заборонено (в т. ч. із використанням мобільних девайсів).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять – обов'язковий компонент оцінювання, за яке нараховують бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування, ін.) навчання може відбуватись в онлайн формі.

11. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Історія та культура України» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2 (РКР)	Заліковий модуль 3 (підсумкова оцінка за КППЗ)	Заліковий модуль 4 (екзамен)	Разом, %
20%	20%	20%	40%	100
Усне опитування під час занять – макс. 40 балів. Модульна контрольна робота / тестування – макс. 60 балів.	Усне опитування під час занять – макс. 40 балів. Модульна контрольна робота / тестування – макс. 60 балів.	Підготовка КППЗ – макс. 60 балів. Захист КППЗ – макс. 20 балів. Участь у тренінгах – макс. 20 балів.	Тестування (25 тестів по 2 бали за тест) – макс. 50 балів. Питання – макс. 50 балів.	

Шкала оцінювання:

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Підручники та навчальні посібники:

1. Грицак Я. Нарис історії України : Формування модерної нації XIX–XX століття. К. : Генеза, 2019. 656 с.
2. Грушевський М. Ілюстрована історія України : з дод. та допов. Донецьк : БАО, 2006. 734 с.: іл.
3. Грушевський М. С. Звичайна схема «руської» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства. Вивід прав України. Львів, 1992. С. 7–13.
4. Історія української культури : навч. посіб. / Гомотюк О., Білик Н., Калакура О., Юрчак Н. 4-е вид. Тернопіль : Астон, 2014. 224 с.
5. Історія та культура України : навч.-метод. посіб. (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів : ПП «Арал», 2018. 480 с.
6. Історія України : підручн. / В. Качкан, В. Левандовський, О. Величко. Київ: Медицина, 2018. 360 с.
7. Історія української культури (від стародавніх часів до XIX століття): ілюстрована хрестоматія. У 3-х частинах / за заг. ред. проф. Ю. Сабадаш. Ч.1. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 320 с.
8. Історія української культури : курс лекцій для студентів спеціальності 034 Культурологія / укладачі: проф. Ю. Сабадаш, доц. Ю. Нікольченко, доц. Л. Дабло. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 168 с.
9. Історія української культури : курс лекцій за напрямом підготовки студентів всіх спеціальностей ОС «Бакалавр» денної та заочної форм навчання МДУ / укл.: проф. Ю. Сабадаш, доц. Ю. Нікольченко, доц. Л. Дабло. Київ : Ліра-К, 2021. 233 с.
10. Історія української культури : практикум для студентів усіх спеціальностей ОС «Бакалавр» денної та заочної форм навчання / укл.: проф. Ю. Сабадаш, доц. Ю. Нікольченко, доц. Л. Дабло. Київ : Ліра-К., 2021. 138с.
11. Історія української культури : підручн. / В. Качкан, О. Величко, Н. Божко та ін. 4-е видання. Київ : Медицина, 2021. 368 с.
12. Кордон М. В. Українська та зарубіжна культура : підручник. 3-є вид. Київ : ЦУЛ, 2018.
13. Лазарович М. В. Ілюстрована історія України : короткий курс лекцій. 4-те вид., виправл. і доп. Тернопіль : Джура, 2018. 616 с.
14. Пасічник М. С. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи : навч. посіб. К. : Знання, 2006. 735 с.
15. Попович М. Нарис історії культури України. 2-е вид., випр. К. : АртЕл, 2001. 728 с.
16. Субтельний О. Україна: історія. К., 1991.

Основна література:

17. Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики / П. П. Гай-Нижник (керівник проекту, упоряд. і наук. ред.). К. : «МП Леся», 2016. 586 с.
18. Давня історія України : в 2-х кн. Кн. 1 / Толочко П. П. та ін. К. : Либідь, 1994. 240 с.
19. Давня історія України : в 2-х кн. Кн. 2 / Толочко П. П. та ін. К. : Либідь, 1995. 224 с.
20. Довідник з історії України (А-Я) / за ред. : І. Підкови, Р. Шуста. К. : Генеза, 2001. 1136 с.
21. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр. : у 2 т. Т. 1 : Доба Центральної. Ужгород, 1932. 437 с.
22. Дорошенко Д. Історія України, 1917–1923 рр. : у 2 т. Т. 2 : Українська Гетьманська Держава 1918 року. К. : Темпора, 2002. 351 с.
23. Залізняк Л. Л. Від склавинів до української нації. К. : Бібліотека українця, 2004. 256 с.
24. Енциклопедія історії України: Україна – Українці: Кн. 1 / редкол.: В. А. Смолій (голова редкол.) та ін. ; НАН України. Інститут історії України. К. : Наукова думка, 2018. 608 с.

25. Енциклопедія історії України: Україна – Українці: Кн. 2 / відп. ред. В. Смолій. К. : Наукова думка, 2019. 1112 с.
26. Історія українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич та ін. Львів, 1992. 702 с.
27. Конституція України. К., 2020.
28. Лазарович М. В. «Душу й тіло ми положим за нашу свободу»: Україна в боротьбі проти збройної агресії Російської Федерації (2014–2018 роки) : моногр. Ічня : ПП «Формат», 2018. 340 с.
29. Лазарович М. І було пекло на землі...: Голодомор 1932–1933 років в Україні: передумови, механізми здійснення, наслідки. Тернопіль : Джура, 2008. 620 с.
30. Лазарович М. В. Українські січові стрільці у боротьбі за волю України : моногр. / Міністерство інформаційної політики України. Ічня : ПП «Формат», 2018. 766 с.
31. Методичні вказівки для підсумкового контролю знань з курсу «Історія та культура України» / укладач : Н. І. Білик. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 24 с.
32. Нагаєвський І. Історія Української держави ХХ ст. К., 1994.
33. Плохій С. Брама Європи / пер. з англ. Р. Клочка. Перероб. і доп. вид. Харків, 2021. 512 с.
34. Україна у сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти : моногр. / за ред. Ф. М. Рудича. К. : МАУП, 2002. 488 с.
35. Українська культура : лекції / ред. кол. : Ю. П. Дяченко та ін. К. : Либідь, 1993. 592 с.
36. Українська культура в європейському контексті / Ю. П. Богуцький, В. П. Андрущенко, Ж. О. Безвершук, Л. М. Новохатько. К. : Знання, 2007. 680 с.
37. Abramson H. A Prayer for the Government. Ukrainians and Jews in Revolutionary Times, 1917–1920. Cambridge : Harvard University Press, 1999. 258 p.
38. Davies N. Europe: A History. New York : Oxford University Press, 1996. 1365 p.
39. Doroshenko D. A survey of Ukrainian history. Winnipeg : Humeniuk publishing foundation, 1984. 873 p.
40. Goldelman S. I. Jewish national autonomy in Ukraine. 1917–1920. Chicago, 1968. 130 p.
41. Hrushevsky M. History of Ukraine. Hamden : Published for the Ukrainian National Association, 1970. 629 p.
42. Lazarovych M. «We will give our souls and bodies for our freedom»: Ukraine in the struggle against the armed aggression of the Russian Federation (2014–2020) : monogr. Kyiv : PE AVIAZ, 2020. 452 p.
43. Magosci P. R. History of Ukraine. Toronto : University of Toronto Press, 1996. 784 p.
44. Pali O. A history of Ukraine. A short course. К : A-ba-ba-ha-la-ma-ha, 2021. 240 p.
45. Ploky S. The Cossack Myth. History and Nationhood in the Age of Empires. Cambridge University Press. 2012. 408 p.
46. Ploky S. The Gates of Europe: A History of Ukraine. New York : Basic Books, 2015. 397 p.
47. Ploky S. Yalta. The Price of Peace. New York: Viking, 2011. 480 p.
48. Subtelny O. Ukraine: A History. 4th ed. Toronto: University of Toronto Press. 2009. 785 p.

Додаткова література:

49. 33-й: голод: Народна книга-меморіал / упоряд. : Л. Коваленко, В. Маняк. К. : Рад. письменник, 1991. 584 с.
50. Акимович Є. Українська культура в історичному вимірі (IX–XVII ст.). Одеса : Маяк, 2009. 496 с.
51. Апанович О. Українсько-російський договір 1654 року. Міфи і реальність. К. : Варта, 1994. 94 с.
52. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953. Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз : у 2 кн. Кн. 1. К. : Либідь, 1994. 428 с.

53. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953. Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз : у 2 кн. Кн. 2. К. : Либідь, 1994. 685 с.
54. Білик Н. Культурологічна спадщина Богдана Лепкого : моногр. Тернопіль : Богдан, 2013. 172 с.
55. В боротьбі за Українську державу : есеї, спогади, свідчення, літописання, документи Другої світової війни. Львів, 1992.
56. Верстюк В., Дзюба О., Репринцев В. Україна від найдавніших часів до сьогодення : хронологічний довідник. К. : Наукова думка, 1995. 688 с.
57. Видатні постаті в історії України IX–XIX ст.: короткі біограф. нариси : іст. та худож. портрети / В. І. Гусев та ін. К. : Вища школа, 2002. 359 с.: іл.
58. Вівчарик М. М., Капелюшний В. П. Українська нація: витоки, становлення і сьогодення : навч. посіб. К. : Олан, 2003. 280 с.
59. Володарі гетьманської булави: Історичні портрети. К., 1995.
60. Голод 1921–1923 років в Україні : зб. док. і матер. К. : Наукова думка, 1993. 236 с.
61. Голод 1932–1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. К., 1990.
62. Грушевський М. С. Хто такі українці і чого вони хочуть? К. : Знання України, 1991. 240 с.
63. Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923 : ілюстрована історія. Львів ; Івано-Франківськ : Манускрипт – Львів, 2008. 524 с.
64. Історія України в особах: IX–XVIII ст. К., 1993.
65. Історія України в особах: XIX–XX ст. К., 1995.
66. Історія української еміграції / за ред. проф. Б. Лановика. К., 1997.
67. Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. 4-те вид., стер. К. : Либідь, 2002. 656 с.
68. Історія української культури : у 5 т. Т. 1–5 / Б. Патон (голов. ред.). К. : Наук. думка, 2001–2010.
69. Козуля О. Жінки в історії України. К. : Український Центр духовної культури, 1993. 255 с.
70. Косик В. Україна і Німеччина у 2-й світовій війні. Париж ; Нью-Йорк ; Львів, 1993.
71. Костомаров М. Історія України в життєписах визначніших її діячів. К., 1991.
72. Лазарович М. В. Етнополітика української влади доби Національно-визвольних змагань 1917–1921 років: компаративний аналіз : моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 760 с.
73. Лазарович М. В. Разом нас багато... Тернопільський державний економічний університет у контексті Української помаранчевої революції. Тернопіль : Економічна думка, 2005. 528 с.
74. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе : у 2 т. К., 1994.
75. Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. Львів, 1995.
76. Мицик Ю., Плохій С., Стороженко І. Як козаки воювали. Дніпропетровськ, 1990.
77. Мірчук П. Українська Повстанська Армія. 1942–1952 : документи і матеріали. Львів, 1991.
78. Млиновецький Р. Нариси з історії українських визвольних змагань 1917–1918. Львів, 1994.
79. Огієнко І. Українська культура : коротка історія культурного життя українського народу. К. : Довіра, 1992. 142 с.
80. Півторак Г. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. К.: Академія, 2001. 152 с.
81. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. К. : Критика, 2015. 456 с.
82. Самостійна Україна : збірник програм українських політичних партій початку XX ст. / упоряд. О. Федьков. Тернопіль, 1991.
83. Семчишин М. Тисяча років української культури / М. Семчишин. К., 1993.

84. Січинський В. Чужинці про Україну / В. Січинський. К., 1992.
85. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 pp.). К. : Альтернативи, 1999. 351 с.
86. Стахів М. Україна проти більшовиків. Нариси з історії агресії совєтської Росії : в 3-х кн. Тернопіль, 1992–1994.
87. Сто найвідоміших українців. К. : Автограф ; Орфей, 2005. 636 с.: фотоіл.
88. Терещенко Ю. Україна і європейський світ : нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст. : навч. посіб. К. : Перун, 1996. 496 с.
89. Трофимович В. Україна в роки другої світової війни (1939–1945). Львів, 1995.
90. Трощинський В., Шевченко А. Українці в світі. К., 1999.
91. Україна проти Москви : зб. статей. Мюнхен : Видання Закордонних частини ОУН, 1955. 388 с.
92. Українська культура : лекції / за ред. Д. Антоновича. К., 1993.
93. Цілком таємно... Секретні документи рейху про діяльність ОУН 1941–1944 рр. Тернопіль, 1992.
94. Чорна книга України : зб. документів, архівних матеріалів, листів, доповнень, статей, досліджень, есе / упоряд., ред. Ф. Зубанича ; передм. В. Яворівського. К. : «Просвіта». 1998. 784 с.
95. Шевальє П. Історія війни козаків проти Польщі. К., 1993.
96. Шпорлюк Р. Формування модерних націй: Україна–Росія–Польща. К. : Дух і Літера, 2013. 552 с.
97. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків : у 3 т. К., 1990–1991.
98. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття : навч. посіб. К. : Гнус. 1997. 312 с.

Інтернет-ресурси:

99. Українська електронна бібліотека. URL: <http://exlibris.org.ua/>
100. Бібліотека ім. Максимовича КНУ ім. Т. Шевченка. URL: <http://lib-gw.univ.kiev.ua/>
101. Голодомор 1932–1933 років. URL: <http://www.holodomor33.org.ua/>
102. Інститут філософії ім. Г. Сковороди. URL: <http://www.filosof.com.ua/>
103. Інститут історії України НАН України. URL: <http://www.history.org.ua/>
104. Історія та культура України : навчально-методичний комплекс дисципліни. / укладачі: Білик Н., Боднарчук Ю., Лазарович М. URL: <http://library.wunu.edu.ua/index.php/uk/nmkd/4796-istoria-ta-kultura-ukrainy>
105. Козацтво XV–XXI ст. URL: <http://www.cossackdom.com/>
106. Літописи, історія, культура. URL: <http://litopys.org.ua/> <http://litopys.kiev.ua/>
107. Музей Івана Гончара (м. Київ). URL: <http://www.honchar.org.ua/>
108. Електронна бібліотека підручників. URL: <http://www.info-library.com.ua/>
109. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. URL: <http://www.inst-ukr.lviv.ua/>
110. Національний музей українського народного декоративного мистецтва (м. Київ). URL: <http://www.mundm.kiev.ua/>
111. Львівський музей історії релігії. URL: <http://www.museum.lviv.ua>
112. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>